

УДК

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Чередніченко Г.А. к.пед.н, доц. кафедри іноземних мов Національного університету харчових технологій

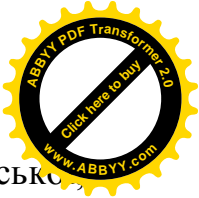
В статті автором розглянута проблема культурологічного підходу до формування особистості майбутнього фахівця в педагогіці та певні шляхи її вирішення.

Культурологічний підхід, професійна підготовка.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У педагогіці неухильно зростає увага до культурологічних проблем в освіті. Це стало результатом різних для різних країн традицій системного розгляду взаємодії культури і освіти. У сучасній теорії і практиці освіти простежується тенденція не тільки пошуку нових підходів до його організації, але і іншого, адекватного сучасній культурі і науці розуміння його культурних особливостей і механізмів.

Зміни в соціокультурній ситуації привели до змін погляду не тільки на культуру, але і на особистість в культурі. Розвиток особистості, вільний і творчий характер такого розвитку стають пріоритетними цінностями сучасної освіти.

Культурологічний підхід до проблем професійної освіти дозволяє подолати суперечність між духовним і матеріальним, що існує у сфері освіти. Інструментально-нормативна модель підготовки спеціаліста сьогодні повинна бути замінена культурно-творчою моделлю, яка спирається на визнання принципової незавершеності культурно-освітнього шляху людини, індивідуалізації освітньої траєкторії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення філософської, культурологічної, психолого-педагогічної літератури дає підстави констатувати постійне зростання уваги до культурологічних проблем освіти і виховання як результату системного і полісистемного розгляду зв'язків освіти і культури. Така взаємодія визнається у науковому світі як норма, яка виводиться із самого визначення культури (І.Зязюн, М.Каган, Н.Крилова, В.Луговий, Н.Щубелка та ін.). Це зумовлює чітку тенденцію до пошуку нових шляхів та підходів до організації професійної підготовки студентів у ВНЗ, адекватних сучасній культурі й науці. Культурологічний підхід, який розширює дослідницькі і прикладні межі, забезпечує панорамний багатовимірний погляд і полісистемне пояснення сутності культурних проблем, цінностей та компонентів сучасної освіти, важливість якого для освітнього процесу, його системотвірна роль для педагогічної теорії і практики обґрунтовується в роботах А.Арнольдова, Є.Бондаревської, І.Зязюна, Н.Крилової, О.Рудницької, Г.Тарасенко, Н.Щуркової; цілісно-інтеграційний підхід зумовлює безперервну взаємодію суб'єктивного і об'єктивного, внутрішнього і зовнішнього, образного і поняттєвого, раціонального й інтуїтивного, аналітичного і системного (Н.Шишлянникова); діалогова взаємодія, в основі якої концепція "діалогу культур" (М.Бахтін, В.Біблер), актуалізує особистісний розвиток і професійне становлення педагога.

Мета статті – розкрити вплив культурологічного підходу на формування особистості майбутнього фахівця.

Виклад основного матеріалу. Культурологічний підхід має своєю основою аксіологію – вчення про цінності. Людина розвивається шляхом освоєння нею культури як системи цінностей і одночасно стає творцем нових елементів культури, тобто відбувається становлення індивіда як творчої особистості. Тому культурологічний підхід посідає провідне місце в дослідженні проблем гуманітарного знання, а в галузі педагогічних наук ґрунтується на положеннях А. Дістервега про культуровідповідність

виховання; І.Гербарта про культурну індивідуальність особистості, тобто культура розглядається як природне середовище виховання і розвитку особистості; культура виступає як мета і засіб, а також як результат навчально-виховного процесу; культуротворча функція навчання і виховання знаходить вияв у створенні культурних цінностей, головною з яких є особистість.

Важливим чинником культурологічного підходу є єдність загальнолюдського, національного і особистісно-культурного.

В.М.Розін [1, с.46] в своїх роботах відзначає, що освічена людина – це не тільки фахівець і не тільки особистість, а саме людина культурна і підготовлена до життя, до змін способу життя, до зміни своїх уявлень, світоглядів, світовідчуття; освічена людина є культурною в тому сенсі, що приймає і розуміє інші культурні позиції і цінність не тільки з позиції власної незалежності, але і чужої.

Культурологічний підхід до дослідження педагогічних проблем здійснюється в контексті загальнофілософського розуміння культури. Остання розглядається як механізм, що регламентує і регулює поведінку та діяльність людини, а сама людина є її носієм і ретранслятором, тобто культура - специфічно людський спосіб буття, котрий визначає весь спектр практичної та духовної активності людини, її можливої взаємодії з навколишнім світом і собою.

Тому і функціонування культури є постійним перетворенням індивідуального багатства особистості в узагальнені форми культури і цих узагальнених форм – знову в індивідуальне багатство особистості. При цьому індивідуальність не нивілюється, а активно розвивається, проявляючи свої можливості.

Культурологічний підхід представляє для нас особливий інтерес, оскільки допомагає виявити соціокультурні проблеми, вирішити їх на базі ідей і принципів, відповідних сучасній культурі, і ставити нові питання, що дозволяють переосмислювати сучасну педагогіку:

- які зміни необхідні для поглиблення зв'язків з культурою;
- що саме треба змінювати в теорії освіти, щоб вона відповідала новим культурним ідеям;
- як наситити зміст і форми освіти культурними компонентами.

Зараз гостро поставлене питання про формування культури фахівців, в якій поєднуються високий професіоналізм, інтелігентність, високий рівень культурної освіченості, творчий підхід до виконання своєї діяльності. У законі України «Про освіту» в основних вимогах до змісту освіти підкреслюється, що вона повинна забезпечити «інтеграцію особистості в системі світових і національних культур» [2, с.21].

Мета професійного навчання полягає в оволодінні складною структурою професійної діяльності, яка відбувається через навчання. У професійному навчанні всесторонній розвиток особистості і підвищення її культурного рівня набуває великий особистісного сенсу, оскільки він пов'язаний з майбутньою професією, конкретною спеціальністю і виступає як визначальна характеристика майбутнього фахівця.

Провідна роль в підготовці фахівця такого рівня належить професійним освітнім установам, основна мета яких - виховання соціально активної культурної особистості, здібної до соціокультурної адаптації та ефективного виконання професійної діяльності.

Особливе місце в реалізації ідеї соціокультурної адаптації та культурологічної підготовки належить гуманітарним наукам, за допомогою яких і здійснюється безпосередній і опосередкований «діалог культур». У сучасних вищих навчальних закладах викладачі, не забезпечують повною мірою дію культурних механізмів, форм і змісту освітніх процесів, хоч спорідненість культури і освіти самими викладачами номінально визнається; з іншого боку, в спробах прищепити студентам певний об'єм культурної інформації методами нав'язування і примусу викладачі орієнтують їх на культурні цінності минулого, відмежувавши їх від цінностей сучасної

культури і життя, ускладнюючи тим самим їх входження в сьогоднішній соціум.

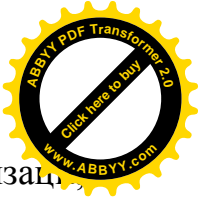
Сучасна вища школа ставить перед викладачами завдання одночасного формування в студентів гуманістичного і наукового світогляду. Світогляд є основою узагальненого усвідомлення людиною свого відношення до навколишньої дійсності, усвідомлення мети людської життєдіяльності. Всі уявлення, поняття, знання, погляди, які безпосередньо виконують цю функцію, є світоглядними.

Г.М. Голін відзначає, що науковий світогляд є інтегральним баченням й осмисленням світу, він є вищим синтезом знань, умінь, досвіду, переконань, ідеалів і емоційних оцінок. Кожний із цих елементів - необхідна складова частина світогляду, відсутність одного з них змінює всю структуру світогляду як цілісного феномена [3, с.56].

Культура багатогранна, і тільки в системі цінностей можна досить змістовно зрозуміти її прояви. А прояви її нескінченні [4, с.12].

Викладачі не вчать культури. Вони можуть лише бути посередниками між культурою і учнями або студентами. Посередницька роль вчителя або викладача будь-якого предмету полягає у використанні в навчальному процесі елементів культурологічних знань, які є актуальними при вивченні певних тем, при складанні завдань, при підготовці рефератів.

Орієнтація педагогічної дії на формування "людини культури" передбачає введення і використання в структурі освітнього простору, принаймні, двох нових елементів. Перший елемент становлять сучасні технічні засоби навчання, насамперед, комп'ютер зі всіма його пристроями, який замінює викладача в ролі транслятора предметного знання. Нові технології навчання, засновані на застосуванні комп'ютера, використанні інформації на лазерних дисках, інформації у мережах, дають змогу в багато разів прискорити і збагатити процес оволодіння навчальною інформацією. При цьому інформація, що розшукується завдяки комп'ютеру, не залишає реципієнта

пасивним, а залучає його до її обробки, компонування, систематизації, класифікації, узагальнення тощо.

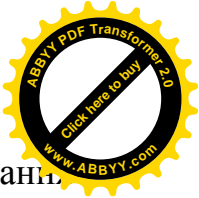
Внаслідок такої роботи у свідомості студента виникають питання, обговорення яких повинен організувати викладач, а за потреби й декілька викладачів, фахівців з різних галузей знання. У такому разі навчання не обмежується одним предметним змістом, а перетворюється на діалог викладача і студента. Таким чином зникає асиметрія педагогічної комунікації, оскільки в діалозі всі учасники рівноправні. Крім того, усувається її монопредметність.

За цих умов принципово змінюється функція діяльності викладача, що викладає окремі предмети. Він повинен працювати з тим предметом, тією дисципліною, якою він володіє, а з студентами безпосередньо, розробляючи навчальні програми на основі використання комп'ютера, підбираючи відповідні матеріали для мультимедіа.

Технологія використання мультимедіа в навчанні перетворює монолог заняття старої системи освіти на заняття-полілог, у якому поєднанням різних сенсів і значень відтворюється мозаїчність сучасної культури. Отже, використання сучасних інформаційних засобів у навчальному процесі приводить структуру й зміст освітнього процесу у відповідність зі структурою сучасної культури й ставить кожного учасника педагогічної дії у нову стосовно взаємодії з культурним середовищем.

Викладач-тьютор як важливий елемент нової структури освітнього процесу працює не зі знаннями-інформацією, а з культурною ситуацією, за якою в учня народжуються знання-думки.

За визначенням філософів, культурологів, знання-інформація відбивають сталі уявлення "в" і "про" культуру, які потрібно засвоїти. Це певний обсяг навичок і стандартів поведінки, набір наукових знань і методів пізнання, знання мов природних (рідної, іноземної) і штучних - мови мистецтва, мови поведінки, мови релігії тощо. Знання-думки розкривають живий стан роздумів індивіда, сенси й розуміння, які народжуються в свідомості індивіда

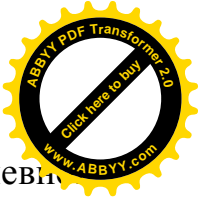
в результаті його власних зусиль і завдяки власним спостереженням. Знання думки завжди є результатом індивідуального продуктивного акту пізнання, який на рівні свідомості даної індивідуальності є актом творчим. Знання-думки - це те, що людина створила сама. Для студента - це відкриття себе й свого місця в житті, відкриття і побудова для себе власного культурного світу, який найчастіше збігається зі світом, що існує, але від цього не перестає бути його власним здобутком.

Завдання викладача-тьютора полягає у тому, щоб створити ситуацію думки, або ширше - ситуацію культури, у якій і він сам, і його учні, спільно працюючи, йдуть до народження знань-думок. Природа й суть ситуації культури виявляється в діалозі. Змістовними елементами діалогу як діяльності виступають питання і відповідь, бо питання і відповідь існують у різних відомостях, передбачають взаємодію різних відомостей, навіть якщо питання ставить людина собі сама. Отже, функція викладача-тьютора полягає у тому, щоб організувати діалог, залучаючи студентів до ситуації роздуму.

Висновок. Узагальнюючи думки науковців на сутність і призначення освіти, можна дійти висновку, що сучасна педагогіка принципово змінює свої методологічні основи і ними стають філософія культури та філософія людини. Сучасна людина живе у світі культури, тому її знання має бути організоване як знання культури, і викладач повинен уміти це робити. Культура повинна стати плоттю самої освіти, визначивши його структуру, стратегію і тактику організації всього освітнього процесу .

Організація педагогічної діяльності на основі знання логіки культури й побудова структури освітнього процесу відповідно до логіки культури вимагає розбудови навчально-виховного процесу як "соціуму культури", спрямовуючи його на формування людини культури.

На завершення зазначимо, що за світовими стандартами якість освіти визначають за її спроможністю забезпечувати культурну ідентифікацію особистості. За визначенням П.С. Гуревича, культурна ідентичність - "це самовідчуття людини всередині конкретної культури" [5, с.232], уявлення

кожного про себе як індивідуальності, переживання себе як частки певної культурної системи, знаходження сенсу у власному культурному самовизначенні. Сприяти культурній ідентичності особистості – одне з головних завдань сучасної освіти.

Актуальні напрями подальшої розробки окресленої проблеми полягають в розробці моделі культурологічної підготовки студентів вищих навчальних закладів.

Література:

1. Розин В.М. Философия образования: предмет, концепции, основные темы и направления изучения.// Философия образования для XXI века. – М., 1992.
2. Національна доктрина розвитку освіти // Офіційний вісник України: Щотижневий збірник актів законодавства. - № 16. – 2002. – С.11-24.
3. Голин Г.М. Вопросы методологии физики в курсе средней школы. - М.: Просвещение. - 2007. - 128 с.
4. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной парадигме. М.: «Педагогика», 2003, № 10 с. 8-14.
5. Гуревич П.С. Философия культуры. - М.: АО "Аспект-Пресс", 1994. - 315 с.

Чередниченко Г.А. Культурологический подход к формированию личности будущих специалистов в процессе профессиональной подготовки

В статье автором рассмотрена проблема культурологического подхода к формированию личности будущего специалиста в педагогике и определенные пути ее решения.

Культурологический подход, профессиональная подготовка.

Galina Cherednichenko Culturological approach to forming of personality of future specialist in the process of professional training

In the article the author disclosed the problem of culturological approach to forming of personality of future specialist in pedagogics and certain ways of its decision.

Culturological approach, professional training.